

Volumul VIII, Numărul 15 / 2006

ISSN 1454-9980

Aria monetară optimă: teorie și domenii de aplicație

(pag. 20-21)

Bogdan ANASTASIEI

Volume VIII, Issue 2 (15) / 2006

Cross-cultural
Management
Journal

ARIA MONETARĂ OPTIMĂ: TEORIE ȘI DOMENII DE APLICAȚIE

Bogdan ANASTASIEI

Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" Iași

În economia internațională, o regiune monetară optimă (în limba engleză, *optimal currency area* - OCA - sau *optimal currency region*) este definită ca o regiune geografică unde eficiența economică ar fi maximizată dacă s-ar folosi o singură monedă. Teoria OCA descrie de fapt caracteristicile optime care permit fuziunea mai multor monede naționale și crearea unei singure monede globale. Teoria este utilizată adesea ca argumentație în sprijinul creării unei uniuni monetare într-o regiune, ca una din ultimele etape ale integrării economice.

O regiune monetară optimă poate fi – și adesea este – mai mare decât o țară. De exemplu, rațiunea care a stat în spatele creării monedei euro este aceea că țările europene, luate individual, nu formează o arie monetară optimă, dar Europa ca întreg formează o asemenea regiune.

În teorie, o arie monetară optimă poate fi chiar mai mică decât o țară. Unii economiști sunt de părere că Statele Unite, de exemplu, sunt formate din două regiuni monetare optime. Așadar, această țară ar trebui să aibă, potrivit acestei opinii, două monede, una pentru jumătatea de est, cealaltă pentru jumătatea de vest.

Teoria regiunii monetare optime a fost creată de economistul Robert Mundell (laureat al Premiului Nobel pentru economie în anul 1999). Cu toate acestea, alți cercetători îi acordă pionieratul pentru această idee economistului american Abba Lerner, care ar fi vorbit despre conceptul de arie monetară optimă cu ani înaintea lui Mundell.

În general vorbind, teoria ariei monetare optime se ocupă de relațiile dintre țări, regiuni și monede naționale. Lumea în care trăim nu este unitară din punct de vedere politic. Ea se împarte

în aproape 200 de state independente, marea lor majoritate fiind împărțite în mai multe regiuni. Problema monedei naționale poate avea o prioritate destul de scăzută la momentul formării unui nou stat. De exemplu, zecile de țări care s-au format odată cu destrămarea imperiilor coloniale, sau statele apărute după colapsul Uniunii Sovietice, aparțineau toate aceleiași zone monetare. Totuși, în ciuda dificultăților economice previzibile aduse de câștigarea independenței, se vorbește foarte puțin despre chestiunea eventualelor zone monetare optime care existau înainte de dezintegrarea fostelor imperii coloniale sau a fostelor țări socialiste. Pe de altă parte, problema zonei monetare unice a fost (și încă mai este, într-o anumită măsură) în centrul discuțiilor cu privire la integrarea economică europeană. Întrebări cum ar fi, de exemplu, "în ce măsură este vestul Europei o arie monetară optimă?" au jucat un rol foarte important în dezbaterile despre integrare.

Cele trei caracteristici principale ale unei regiuni monetare optime sunt următoarele (potrivit economistului Julius Horvath):

1. *Mobilitatea forței de muncă în cadrul regiunii.* Aceasta include posibilitatea efectivă, fizică, de a călători (vize, legislația privind drepturile lucrătorilor etc.), lipsa barierelor culturale (cum ar fi limbile diferite) și diversele aranjamente la nivel instituțional (de exemplu, posibilitatea ca un lucrător ieșit la pensie să-și poată primi pensia în altă țară sau regiune).
2. *Mobilitatea capitalurilor și flexibilitatea salariilor și a prețurilor în cadrul regiunii.* Aceasta înseamnă că oferta și cererea, ca forțe ale pieței, distribuie automat banii și bunurile acolo unde este nevoie de ele. În realitate,

această condiție teoretică nu este niciodată perfect pusă în practică.

3. *Existența unui mecanism fiscal* pentru redistribuirea banilor către zonele sau sectoarele care au fost afectate negativ de primele două caracteristici. Cel mai bun exemplu aici este sistemul de impozitare, care permite orientarea banilor colectați din impozite către regiunile mai puțin dezvoltate. Această politică, deși este general acceptată, este destul de greu de pus în practică, deoarece sectoarele sau regiunile prospere nu renunță ușor la veniturile proprii în favoarea altora.

O altă abordare este cea a lui J. Fidrmuc (2002), care consideră criteriile mai importante pentru oportunitatea creării unei zone monetare unice ca fiind următoarele:

1. *Gradul de deschidere al economiilor*, sau, mai precis, rata lor de participare la schimburile economice ale uniunii monetare, calculată ca procent din produsul intern brut al țării respective. Cu cât o țară este mai "expusă" la comerțul cu țările din zona ei monetară, cu atât mai avantajoasă ar fi crearea unei monede unice. Acest lucru se datorează în principal reducerii costurilor neproductive ale schimburilor valutare și reducerii (până la zero) a cursului de schimb.
2. *Similaritatea șocurilor și ciclurilor economice*. Șocurile asimetrice și ciclurile economice asincrone sunt cel mai mare pericol la adresa optimalității unei arii monetare unice. Cu cât ciclurile economice sunt mai puțin asemănătoare de la o țară la alta, cu atât sunt mai necesare măsuri specifice de ajustare pentru fiecare țară în parte. Dar uniunea monetară limitează strict posibilitățile de realizare a acestor ajustări, interzicând țărilor membre să utilizeze instrumente de politică monetară. Acestea nu la mai rămâne decât folosirea unor politici fiscale, care au însă un impact negativ asupra bunăstării economice.
3. *Mobilitatea muncii și a capitalurilor*. Această mobilitate facilitează ajustările în caz de șocuri adverse, reducând astfel necesitatea realinierii cursurilor de schimb. De exemplu, în cazul unei reduceri drastice a cererii la export, dacă o țară nu poate reduce cursul de schimb pentru a-și ameliora competitivitatea (și acesta este cazul într-o uniune monetară), rezultatul va fi o creștere a șomajului. Dar

dacă forța de muncă este suficient de mobilă, lucrătorii disponibilizați vor putea merge în altă parte, reducându-se astfel șomajul. Aceeași logică se poate aplica și mobilității capitalurilor.

4. *Diversificarea producției*. După cum susțin mulți economiști, țările care produc și comercializează o varietate mare de produse sunt mai puțin vulnerabile la șocurile care afectează diverse sectoare economice, aceasta deoarece diversele șocuri (pozitive și negative) tind a se compensa unele pe altele. Astfel, o țară va fi mai puțin înclinată să folosească ratele de schimb ca mecanism de ajustare.
5. *Integrarea politicilor economice*. Deoarece moneda comună presupune o politică monetară comună pentru toate țările participante, este necesară similaritatea politicilor economice ale acestor țări în privința inflației și șomajului. Totuși, analiza zonei euro duce la concluzia că ea este încă o formațiune eterogenă de țări sub raportul politicilor economice.

De-a lungul timpului au fost sugerate și alte criterii pentru definirea unei regiuni monetare optime, cum ar fi omogenitatea preferințelor consumatorilor individuali și comunitatea de destin istoric a țărilor din regiunea respectivă.

La adresa teoriei OCA, așa cum a fost formulată de Mundell, au existat și unele critici. Cea mai importantă dintre acestea susține că zonele unde există condiții pentru o monedă unică *au deja* o monedă unică, iar multe din regiunile unde a fost impusă o monedă unică nu îndeplinesc condițiile teoretice. Dezbaterile dintre specialiști pe această temă nu sunt încă epuizate.

Există două beneficii fundamentale pe care le poate aduce o zonă monetară unică. Primul dintre acestea este stabilitatea ratelor de schimb valutare. Existența unei singure monede elimină cu totul fluctuațiile și riscurile cursurilor valutare, ceea ce are consecințe pozitive în planul bunăstării economice, mai ales pentru micile economii deschise larg pentru comerțul internațional. Eliminarea ratelor de schimb duce la scăderea primelor de risc pentru împrumuturile destinate finanțării operațiunilor de comerț internațional, iar pericolul insolvabilității debitorilor este de asemenea redus. În afară de aceasta, întrucât nu rămâne prea mult loc pentru exersarea oportunității

politic (prin împrumuturi masive din afară, urmate de devalorizarea monedei naționale), zona monetară unică mărește credibilitatea guvernului, fapt ce are de asemenea o serie de consecințe pozitive asupra economiei.

Al doilea beneficiu important al zonei monetare unice este dat de eliminarea costurilor de tranzacție neproductive. Aici, exemplul cel mai vizibil îl constituie comisioanele de schimb valutar. Date fiind nivelul tranzacțiilor internaționale și diferențele dintre ratele de schimb de la vânzare și de la cumpărare, unificarea monedei conduce la economii uriașe în ceea ce privește balastul pierderilor cauzate de schimburile valutare. Mai mult decât atât, odată cu eliminarea acestui balast, volumul comerțului internațional tinde să crească, ceea ce permite țărilor să beneficieze de pe urma tranzacțiilor în moneda comună mai mult decât ar fi beneficiat în cazul existenței mai multor monede naționale diferite.

Aceste avantaje au drept consecința o serie de alte efecte secundare pozitive, cum ar fi o mai mare transparență a prețurilor, reducerea costurilor călătoriilor și altele. Este de notat faptul că uniunea monetară este preferabilă altor aranjamente internaționale care vizează menținerea stabilității cursurilor de schimb, deoarece o monedă unică face mai dificilă încălcarea angajamentului de a menține cursuri fixe, decât cazul în care există mai multe monede naționale, deci mai multe autorități monetare independente.

Introducerea unei monede unice prezintă totuși un cost: pierderea suveranității în materie de politică monetară pentru țările care devin membre ale uniunii monetare. O țară luată individual nu mai poate decide în mod independent asupra cursului monedei și asupra dobânzilor practicate de banca centrală. În felul acesta ea pierde un instrument de ajustare important. Sunt cazuri în care autoritatea monetară este interesată de reducerea ratei de schimb pentru a stimula exporturile, sau de creșterea acesteia pentru a atrage capital în scopul finanțării deficitului de cont curent. Acum însă ea nu mai poate face acest lucru, deoarece există o unitate monetară unică, singura care are dreptul de a stabili rata dobânzii.

Din aceste motive, mulți dintre specialiștii care s-au ocupat de teoria ariei monetare unice au studiat problema raporturilor dintre avantajele și dezavantajele acesteia, dintre beneficii și costuri.

Aplicațiile teoriei zonei monetare optime pot fi găsite în principal în trei domenii.

În primul rând, teoria OCA a dat o nouă formă dezbaterilor cu privire la alegerea unui regim al cursului de schimb valutar pentru o anumită țară. Volumul substanțial al literaturii de specialitate referitoare la alegerea ratelor de schimb valutar, publicate de susținătorii acestei teorii, ne îndreptățește să spunem că teoria ariei monetare unice joacă un rol tot mai important în analiza și selectarea criteriilor utilizate pentru stabilirea ratei de schimb.

În al doilea rând, teoria ariei monetare unice oferă multe informații cu privire la rolul ajustării ratelor de schimb valutar în condițiile dezechilibrelor balanței de plăți. Drept dovadă stau lucrările științifice care tratează măsurarea simetriei și asimetriei șocurilor în procesul schimburilor economice dintre țări.

În sfârșit, această teorie a contribuit substanțial la dezvoltarea modelelor de integrare monetară, având un rol fundamental în conceperea uniunii economice și monetare europene. Ea oferă de asemenea un punct de plecare pentru discuțiile cu privire la “dolarizarea” unor țări și crearea unor noi uniuni monetare.

În anii din urmă, teoria OCA a fost aplicată cel mai frecvent la zona euro și la Uniunea Europeană. Dacă ar fi să luăm în considerare criteriile teoretice, am putea spune că Uniunea Europeană nu constituie o zonă monetară optimă și deci, pe termen lung, moneda euro nu va avea succes. Totuși, factorii de decizie politici speră că existența acestei monede unice va încuraja ea însăși crearea condițiilor enumerate de Mundell.

Ținând cont de cele spuse până aici, nu ar trebui să fie o surpriză faptul că multe uniuni economice și monetare există acolo unde criteriile teoriei OCA nu sunt îndeplinite în totalitate; există foarte multe considerente de natură politică și economică ce “forțază” construirea unor asemenea uniuni.

Bibliografie

1. Adams, P., *Theory and evidence for an African single currency*, University of Manchester, September 2005
2. Artis, M.J., Reflections on the optimal currency area criteria in the light of EMU, Central Bank of Chile Working Papers, December 2002
3. Horvath, J., *Optimum currency area theory: a selective review*, Bank Of Finland Discussion Papers, December 2003
4. Horvath, R., Komarek, L., *Optimum currency area theory: an approach for thinking about monetary integration*, Warwick Economic Research Papers, No. 647
5. Sadeh, T., *Managing a common currency*, January 2002
6. Zoubanov, N., *How far can it be argued that the euro zone is an optimal currency area?*, Central European University, Budapest